

ՊՏԵՐՆԵՐ
PTERIDOPHYTA
ПАПОРОТНИКИ

321. *Adiantum capillus-veneris* L. — Ադիանտում Վեներայի վարս — Адриантум Венерин волос

© Կամիլլա Թամանյան
© Kamilla Tamanyan

Սկզբնաղբյուրներ\References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի
հեղբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA.

Гроссгейм А. А. 1939, Флора Кавказа 1: 34. Баку.

Тахтаджян А. Л. 1954. *Adiantum* L. Флора Армении, 1: 27–28. Ереван.

Gabrieljan E., Greuter W. 1984. A revised catalogue of the Pteridiophyta of the Armenian SSR. *Willdenowia*, 14: 145-158.

Красная книга Армянской ССР. 1989: 34. Ереван.

Кудряшова Г. Л. 2003. *Adiantum* L. Конспект флоры Кавказа, 1: 155. Санкт-Петербург.

Կազմող՝ Մ. Է. Հովհաննիսյան

Compiler M. E. Oganessian

$$VU^*B \ 1 \ ab(iii) + 2 \ ab(iii)$$

Կարեգործի: Խոցելի տեսակ է: Տարածման շրջանի մակերեսը 5000 քառ. կմ-ից պակաս է, բնակություն շրջանի մակերեսը՝ 500 քառ. կմ-ից պակաս: Մպտռնալիքի կատեգորիան իջեցվել է մինչև VU, քանի որ տեսակի տարածման հիմնական շրջանը գտնվում է համընդհանուրապես սահմանափակ դրսև: Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված էր I կարգավիճակով՝ ոչնչացման սպառնալիքի ենթակա տեսակ:

CTES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում ընդգրկված չէ:

Նկարագրություն: Կոճղարմատավոր, բազմամյա բույս է՝ 35 սմ բարձրությամբ: Վայի թիթեղը՝ 2-3 սմ եզամ փետրածև բաժանված, լայն-երկարավուն: Վերջին կարգի սեզմենտները՝ կոթունիկների վրա: Գեղազարդային բույս է:

Տարածում: Հայաստանում տարածված է Երևանի («Ճարտար-վի անտառ») պետական արգելոց, Ուրծի լեռնաշղթա, Դարեղեզիսի (Արփա և Դարբ գետերի միախառնման մասը) և Զանգեզուրի (Տաթև վանքի շրջակայք) ֆլորիստիկական շրջաններում: EOO 2265 քառ. կմ է, AOO՝ 24 քառ. կմ, լոկալիտետները՝ 5: Հայաստանի սահման-ներից դուրս տարածված է Կովկասում, Եվրոպայում, միջերկրածով-յան ավազանում, Արևելայան (Թուրքիա, Իրան) և Միջին Ասիայում, Կենտրոնական Աֆրիկայում, Հյուսիսային Ամերիկայում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիզիոլոգիական առանձնահատկություններ: Անոմ է սառին, միջին և վերին լեռնային գոտիներում, ծ. մ. 700–2200 մ բարձրությունների վրա, խանավ ժայռերի ճեղքերում, տրավերտինների վրա, ջրվեժների մոտ:

Մահմանափակող գործոններ: Մահմանափակ բնակչության շրջաններ, աճելավայրերի կորստա կամ դեգրադացիա՝ ռեկրեացիոն արոքման և կլիմայի փոփոխություն հետևանքով:

Պախպանության միջոցառումներ: Պախպանվում է «Խաղաղվի անտառ» պետական արգելոցի տարածքում: Անհրաժեշտ է կազմակերպել հետազոտական աշխատանքներ՝ մոթ աճեցվալայքեր հայտնաբերելու համար, իրականացնել պաշտպանության վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Vulnerable species. The extent of occurrence (EOO) is less than 5000 km²; the area of occupancy (AOO) is less than 500 km². The category of threat has been downgraded to VU since the main area of distribution of the species is beyond the borders of the republic.

In the first edition of the Red Data Book of Armenia it was included under Category 1: Endangered species.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Rhizomatous perennial plant up to 35 cm. Frond blade 2–3-pinnatipartite, broadly oblong; segments of the last order on small petioles. Decorative plant.

Distribution. In Armenia it is distributed in Yerevan ("Khosrov forest" Reserve, Urts mountain range), Darelegis (Arpa river gorge) and Zangezur (surroundings of Tatev monastery) floristic regions. EOO is 2265 km², AOO is 24 km², the number of locations is 5. Beyond the borders of Armenia it is distributed in the Caucasus, in Europe, in the Mediterranean Sea basin, West (Turkey, Iran) and Middle Asia, Central Africa, North America.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. It grows in lower, middle and upper mountain belts, at the altitude of 700–2200 meters above sea level, in the cracks of moist rocks and cliffs, on the travertine, near waterfalls and water reservoirs.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats as a result of recreation trampling and climate change.

Conservation actions. Two habitats are situated in "Khosrov Forest" State Reserve. Necessary: monitoring of the population state, search of new habitats.

322. *Asplenium woronowii* Christ — Ասպլեն Վորոնովի — Костенец Воронова

EN B 1 ab(iii) + 2 ab(iii)

© Կիրիլ Կրավչենկո
© Kiril Kravchenko

Սկզբնաղբյուրներ/References

- Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր
Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Гроссгейм А. А. 1939. Флора Кавказа, 1: 24–31. Баку.
Тахтаджян А. Л. 1954. Флора Армении, 1: 53–58. Ереван.
Gabrieljan E., Greuter W. 1984. A revised catalogue of the Pteridiophyta of the Armenian SSR. Willdenowia 14: 145–158.
Кудряшова Г. Л. 2003. *Asplenium* L. Конспект флоры Кавказа, 1: 158–160. Санкт–Петербург.
Կազմող՝ Մ. Է. Հովհաննիսյան
Compiler M. E. Oganesian

Կարեգործիչ: Վասնզված տեսակ է: Հայտնի է 3 աճելավայրերից, ընդ որում մեկը գտնվում է զգալի հեռավորության վրա: Տարածման շրջանի մակերեսը 5000 քառ. կմ–ից պակաս է, բնակության շրջանի մակերեսը՝ 500 քառ. կմ–ից պակաս: Տեսակին սպառնում է տարածման և բնակության շրջանների կրճատում՝ կապված աճելավայրերի պայմանների փոփոխության հետ:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված չէր:

Ընդգրկված չէ CITES–ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում:

Նկարագրություն: Կոճղարմատավոր, բազմամյա բույս է՝ մոտ 20 սմ բարձրությամբ: Վայի թիթեղը՝ փափուկ, կաշեկերպ, անփայլ–կանաչ, երկարավուն–նշտարած, կրկնակի փետրած, կոթունը թիթեղին հավասար:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է Լոռու (Սպիտակի, Բազումի լեռնաշղթաներ) և Ջանգեզուրի (Կապան) ֆորիստիկական շրջաններում: EOO 2800 քառ. կմ է, AOO՝ 12 քառ. կմ, ըկալիստանները՝ 3: Հայաստանից բացի հանդիպում է Արևմտյան Կովկասում, Արևմտյան, Հարավարևմտյան և Կենտրոնական Անդրկովկասում, Թուրքիայում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոգենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է ստորին լեռնային գոտուց մինչև ենթալպյան գոտի, ծ. մ. 900–2500 մ բարձրությունների վրա, բոխտ անտառների բարքարտ տեղերում, ժայռերի միջև և Կովկասյան մրտավարդի թփատների մեջ:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճելավայրերի կորուստ կամ դեգրադացիա՝ մարլածին գործոնի ազդեցության հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանության գործողություններ չեն իրականացվում: Անհրաժեշտ է կազմակերպել հետազոտական աշխատանքներ՝ նոր աճելավայրեր հայտնաբերելու համար, իրականացնել պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Endangered species. It occurs in three habitats one of which is very remote. The extent of occurrence is less than 5000 km², the area of occupancy is less than 500 km². The key threat is the decline of the extent of occurrence and area of occupancy caused by changes in habitats conditions.

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Rhizomatous perennial plant about 20 cm. Frond blade softly coriaceous, green, oblong–lanceolate, bipinnate; petiole equal to blade or shorter.

Distribution. In Armenia it grows in Lori (Spitak, Bazum mountain range) and Zangezur (Kapan) floristic regions. EOO is 2800 km², AOO is 12 km², the number of locations is 3. Beyond the borders of Armenia it is distributed in the West Caucasus, West, South–West and Central Transcaucasia, Turkey.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. It grows from lower to sub–alpine belt, at the altitude of 900–2500 meters above sea level, in stony parts of hornbeam forests, between rocks and in rhodorets (*Rhododendron caucasicum*).

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by anthropogenic factor.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: monitoring of the population state, search of new habitats.

323. *Athyrium distentifolium* Tausch ex Opiz — Չարխոտ բաժանաբեր — Кочедыжник расставленно-пестный
(= *A. alpestre* (Hoppe) Opiz)

EN* B 1 ab(iii) + 2 ab(iii)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Կարեգործիչ: Վտանգված տեսակ է: Հայտնի են երկու լուսավորված խոտիկային Հայաստանում: Տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը 10 քառ. կմ-ից պակաս է: Տեսակին սպառնում է տարածման և բնակության շրջանների կրճատում՝ աճելավայրերի պայմանների փոփոխության հետևանքով: Սպառնալիքի կատեգորիան իջեցվել է մինչև EN, քանի որ տեսակի հիմնական տարածման շրջանը գտնվում է Հայաստանից դուրս:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված չէր:

Ընդգրկված չէ CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում:

Նկարագրություն: Բազմամյա, կոճղաբնույտ բույս է՝ 60–160 սմ բարձրությամբ: Վայրի թիթեղ՝ փափուկ, մուգ կանաչ, կրկնա-կի կամ եռակի փետրածև հատված, երկրորդ կարգի սեգմենտները երկարավուն–նշտարածև: Կոթը վայրի թիթեղից կարծ:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է Բջնանի (Մարտիկ լեռնաշղթա) և Լոռու (Բազումի լեռնաշղթա) ֆլորիստիկական շրջաններում: AOO 8 քառ. կմ է, լուսավորվածություն՝ 2: Հայաստանից բացի հանդիպում է Մեծ Կովկասում, Արևմտյան, Կենտրոնական և Արևելյան Անդրկովկասում, Ղարաբաղում, Եվրասիայում, միջերկրածովյան ավազանի երկրներում, Թուրքիայում, Հյուսիսային և Արևելյան Ասիայում, Հյուսիսային Ամերիկայում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոցենոտիկական առանձնահատկություններ: Աճում է եմբարսյան գոտում, ծ. մ. 2200–2600 մ բարձրությունների վրա, քարքարոտ կիրճերում, Կովկասյան մրտավայրի բլրերի մեջ:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճելավայրերի կորուստ կամ յեզրադաշտի՝ արածեցման հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանության գործողություններ չեն իրականացվում: Անհրաժեշտ է կազմակերպել հետազոտական աշխատանքներ՝ նոր աճելավայրեր հայտնաբերելու համար, իրականացնել պարույրացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Endangered species. Two locations are known in the North Armenia. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 10 km². The key threat is decline of the extent of occurrence and area of occupancy caused by changes in habitats conditions. The category of threat has downgraded to EN since the main area of distribution of the species is beyond the borders of the republic.

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Rhizomatous perennial plant 60–160 cm. Frond blade soft, dark green, oblong-lanceolate, 2–3-pinnatisect; segments of second order oblong-lanceolate; petiole shorter or longer than blade.

Distribution. In Armenia it occurs in Idjevan (Mrkhuz mountain range) and Lori (Bazum mountain range) floristic regions. AOO is 8 km², the number of locations is 2. Beyond the borders of Armenia it is distributed in the Greater Caucasus, West, Central and East Transcaucasia, Karabagh, Europe, countries of the Mediterranean Sea basin, Turkey, North and East Asia, North America.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. It grows in sub-alpine mountain belt, at the altitude of 2200–2600 meters above sea level, in rocky gorges, in rhodorets (Rhododendron caucasicum).

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by overgrazing.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: monitoring of the population state, search of new habitats.

Մկգրնադրյուններ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA

Гроссгейм А. А. 1939. Флора Кавказа 1: 24. Баку.

Тахтаджян А. Л. 1954. Флора Армении 1:

50–53. Ереван.

Gabrieljan E., Greuter W. 1984. A revised catalogue of the Pteridiophyta of the Armenian SSR. Willdenowia, 14: 145–158.

Кудряшова Г. Л. 2003. *Athyrium* Roth. Конспект флоры Кавказа, 1: 161. Санкт-Петербург.

Վազմով՝ Մ. Է. Հովհաննիսյան

Compiler M. E. Oganessian

324. *Botrychium lunaria* (L.) Sw. — Ողկուզապտեր կիսալուսնաձև — Гроздовник полулунный

$$VU^*B \text{ 1 } ab(iii) + 2 \text{ } ab(iii)$$

© www.flo.com.ua

Մկգ բնադրյուններ\References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի
հեղբարիումի նյութեր

Гроссгейм А. А. 1939. Флора Кавказа 1: 43. Баку.

Тахтаджян А. Л. 1954. Флора Армении 1: 24. Ереван.

Gabrieljan E., Greuter W. 1984. A revised catalogue of the Pteridiophyta of the Armenian SSR. Willdenowia, 14: 145-158.

Красная книга Армянской ССР. 1989: 33. Ереван.

Кудряшова Г. Л. 2003. *Botrychium* Sw. Конспект флоры Кавказа, 1: 173. Санкт-Петербург.

Կազմող՝ Մ. Է. Հովհաննիսյան

Compiler M. E. Oganessian

Կարեգործի: Խոցելի տեսակ է: Արեալը՝ խիստ մասնատված: Տարածման շրջանի մակերեսը 5000 քառ. կմ-ից պակաս է, բնակչության շրջանի մակերեսը՝ 500 քառ. կմ-ից պակաս: Մպանդակի բնակավայրի շրջանի խոցվել է մինչև VU, քանի որ տեսակի հիմնական տարածման շրջանը գտնվում է համարայնաբանությունից դուրս:

Հայաստանի Կոյրերի գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված էր 1 կարգավիճակով՝ ոչնչացման սպառնալիքի ենթակա տեսակ:

CTES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում ընդգրկված չէ:

Նկարագրություն: Բազմամյա, կոճղարմատավոր, դեղնակա-
նաչ, մալիի բույս է, 5–20 սմ բարձրությամբ: Վայի ստերիլ մասը փետ-
րածն, սեղմնոտները թեր կիսարմատածն, սեպաձև հիմքով և զոզա-
վոր զազակով: Վայի պարարեղանք մալը՝ երկակի–եռակի փետրածն,
ստերիլ մասից վեր պարզացող:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է Գեղամի (Ալեկա լճի շրջակայք), Սևանի (Գարանակ գյուղի շրջակայք, Վարդենիսի լեռնաշղթա) և Զանգեզուրի (լեռնագագաթներ՝ Արամազդ և Խուսառուփ) փոքրախիլական շրջաններում: EOO 3160 քառ. կմ է, AOO՝ 24 քառ. կմ, լոկալիտետները՝ 5: Հայաստանից բացի հանդիպում է Դովկասում, Տվրպոլայում, Հյուսիսային, Արևմտյան, Կենտրոնական և Արևելյան Ասիայում, Աֆրիկայում, Հյուսիսային և Հարավային Ամերիկայում և Ավստրալիայում:

Կենսաբանական, Էկոլոգիական և Ֆիզիոցենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է ենթադպյան և ալպյան գոտիներում, ծ. մ. 2500–3300 մ բարձրությունների վրա, մարգագետիններում և ժայռերի միջև:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճելավայրերի կորուստ կամ դեգրադացիա՝ գերաբացման հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Աճում է «Սևան» ազգային պարկի տարածքում: Անհրաժեշտ է կազմակերպել հետազոտական աշխատանքներ՝ նոր աճելավայրեր հայտնաբերելու համար, իրականացնել պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Vulnerable species. Area of distribution is fragmented. The extent of occurrence is less than 5000 km², the area of occupancy is less than 500 km². The category of threat has been downgraded to VU since the main area of distribution of the species is beyond the borders of the republic.

It was included in the first edition of the Red Data Book of Armenia under Category 1: Endangered species.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Yellowish-green, fleshy rhizomatous perennial plant 5–20 cm. Sterile part of frond pinnate; segments oblique crescent-shaped, with cuneate base and emarginated apex. Fertile part of frond 2–3-pinnate, elevated over the sterile one.

Distribution. In Armenia it occurs in Gegham (surroundings of Lake Akna), Sevan (surroundings of the village Daranak, mountain range Vardenis) and Zangezur (Aramazd and Khustup mountain peaks) floristic regions. EOO is 3160 km², AOO is 24 km². Number of locations is 5. Beyond the borders of Armenia it is met in the Caucasus, Europe, Central and East Asia, Africa. North and South America and Australia.

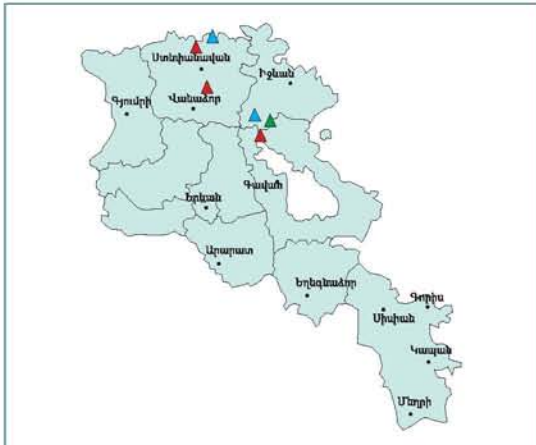
Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. It grows in alpine and sub-alpine belts, at the altitude of 2500–3300 meters above sea level, in the meadows and between rocks.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by overgrazing.

Conservation actions. It grows in the area of "Sevan" National Park. Necessary: monitoring of the population state, search of new habitats.

325. *Polystichum braunii* (Spenn.) Fée — Բանպուր Բրաունի — Многоорядник Брауна

EN B 1 ab(iii) + 2 ab(iii)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր
Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Гроссгейм А. А. 1939. *Polystichum*. Флора Кавказа 1: 22–23. Баку.
Тахтаджян А. Л. 1954. *Polystichum* Roth. Флора Армении, 1: 36–39. Ереван.
Gabrieljan E., Greuter W. 1984. A revised catalogue of the Pteridiophyta of the Armenian SSR. Willdenowia, 14: 145–158.
Кудряшова Г. Л. 2003. *Polystichum* Roth, emend. Schott. Конспект флоры Кавказа, 1: 164–166. Санкт-Петербург.
Շաղնոյ՝ Մ. Է. Հովհաննիսյան
Compiler M. E. Oganessian

Կարեգործիչ: Վտանգված տեսակ է: Արեալը մասնատված է: Տարածման շրջանի մակերեսը 5000 քառ. կմ–ից պակաս է, բնակության շրջանի մակերեսը՝ 500 քառ. կմ–ից պակաս: Տեսակին սպառնում է տարածման և բնակության շրջանների կրճատում՝ աճեցվալների պայմանների փոփոխության պատճառով:

«Հայաստանի Կարմիր գրքի» առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված չէր:

Ընդգրկված չէ մաս CITES–ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում:

Նկարագրություն: Կոճղարմատավոր, բազմամյա բույս է, մինչև 80 սմ բարձրությամբ: Վայի թիթեղը՝ փափուկ, կաշենման, չճմռռող, երկարավուն–նշտարած, հիմքում՝ կտրուկ նեղացած: Առաջին կարգի սեզմենտները երկարավուն, ստորինները՝ բութ, վերինները՝ կարծ, սրացած: Երկրորդ կարգի սեզմենտները մատած են ուղիղ անկյան տակ, երկարավուն, օվալ, հիմքում՝ բութ, կարճ ականջով:

Տարածում: Հայաստանում տարածված է Լոռու (Արբյուրվի, Պրիվոլնոյե գյուղերի շրջակայք) և Իջևանի (Շահալի, «Դիլիճյան» ազգային պարկ) ֆորիստիկական շրջաններում: ԵՕՕ 1260 քառ. կմ է, ԱՕՕ՝ 24 քառ. կմ, լեռնաշղթաները՝ 3: Հայաստանից բացի աճում է Կովկասում (լայնորեն), Եվրոպայում, միջերկրածովյան ավազանի երկրներում, Հյուսիսային, Արևմտյան (Թուրքիա, Իրան) և Արևելյան Ասիայում, Հյուսիսային Ամերիկայում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիզոգենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է ստորին և միջին լեռնային գոտիներում, ծ. մ. 900–1900 մ բարձրությունների վրա, անառներում, անառների ժայռոտ տեղերում:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճեցվալների կորուստ կամ դեգրադացիա՝ անատոնների հատումների հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պապուլացիայի մի մասը պահպանվում է «Դիլիճյան» ազգային պարկի տարածքում: Անհրաժեշտ է իրականացնել պապուլացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Endangered species. Area of distribution is fragmented. The extent of occurrence is less than 5000 km², the area of occupancy is less than 500 km². The key threat is decline of the extent of occurrence and area of occupancy caused by changes in habitats conditions.

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Rhizomatous perennial plant up to 80 cm. Frond blade softly coriaceous, not evergreen, oblong–lanceolate, suddenly narrowed at base, bipinnate. Segments of first order oblong, lower ones obtuse, upper ones shortly acuminate; segments of second order situated at right angle, oblong–ovate, with obtuse short auricles at base.

Distribution. In Armenia it is distributed in Lori (surroundings of the villages Ahkyorpi, Privolnoye) and Idjevan (Shahali, "Dilidjan" National Park) floristic regions. EOO is 1260 km², AOO is 24 km². Number of locations is 3. Beyond the borders of Armenia it grows in the Caucasus (widely), countries of the Mediterranean Sea basin, North, West (Turkey, Iran) and East Asia, North America.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. It grows in lower and middle mountain belts, at the altitude of 900–1900 meters above sea level, in the forests, in rocky places in the forests.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by deforestation.

Conservation actions. Part of the population is situated in the area of "Dilidjan" National park. Necessary: monitoring of the population state, search of new habitats.

326. *Polystichum lonchitis* (L.) Roth — Բանալոր նիզականման — Многорядник копьевидный

EN B 1 ab(iii) + 2 ab(iii)

© Կարլ Ֆարմեր
© Carl Farmer

Կարեգործիչ: Վասնզված տեսակ է: Տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը 500 քառ. կմ-ից պակաս է: Տեսական սպառնում է տարածման և բնակության շրջանների կրճատում՝ աճելավայրերի պայմանների փոփոխության պատճառով:

«Հայաստանի Կարմիր գրքի» առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված չէր:

Ընդգրկված չէ CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում:

Նկարագրություն: Բազմամյա կոճուրմատավոր բույս է 10–45 սմ բարձրության: Վայի թիթեղը՝ կոշտ, կաշենման, փետրածև հասված, զծային-նշտարած, շատ կարճ կոթով: Ամենամերթևի սեզմենաները՝ եռանկյուն, հիմքում՝ կարճ ականջով, մնացածները՝ լայն-սրածև, հիմքում՝ մեծ ականջով, բոլորը՝ սրասրածև:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է միայն Զանգեզուրի ֆրոնտալիական շրջանում (Քաջարանի շրջակայք, Խոստուփ լեռնագագաթ): EOO 90 քառ. կմ է, AOO՝ 16 քառ. կմ, լոկալիտները՝ 2: Հայաստանից բացի աճում է Կովկասում (լայնորեն), Եվրոպայում, միջերկրածովյան ավազանի երկրներում, Ասիայում և Հյուսիսային Ամերիկայում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոգենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է ենթալպյան և ալպյան գոտիներում, ծ. մ. 2200–3000 մ բարձրությունների վրա, մարգագետիններում, քարքարոտ տեղերում:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճելավայրերի կորուստ կամ դեգրադացիա՝ գերաբաժեցման և լեռնահանքային արդյունաբերության ընդլայնման հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանության գործողություններ չեն իրականացվում: Անհրաժեշտ է իրականացնել պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Endangered species. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 500 km². The key threat is decline of the extent of occurrence and the area of occupancy caused by changes in habitats conditions.

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Rhizomatous perennial plants 10–45 cm. Frond blade rigid, coriaceous, linear-lanceolate, pinnate; petiole very short. Basal segments triangular, at base shortly auriculate, the rest broadly cordate, at base with large auricles; all segments acute-serrate.

Distribution. In Armenia it occurs only in Zangezur (Kadjaran surroundings, Khustup Mountain) floristic region. EOO is 90 km², AOO is 16 km². Number of locations is 2. Beyond the borders of Armenia it grows in the Caucasus (widely), Europe, countries of the Mediterranean Sea basin, Asia and North America.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. The species grows in alpine and sub-alpine belts, at the altitude of 2200–3000 meters above sea level, in the meadows, in stony places.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by overgrazing and expansion of mining industry.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: monitoring of the population state.

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Гроссгейм А. А. 1939. *Polystichum*. Флора Кавказа 1: 20–21. Баку.

Тахтаджян А. Л. 1954. *Polystichum* Roth. Флора Армении, 1: 36–39. Ереван.

Gabrieljan E., Greuter W. 1984. A revised catalogue of the Pteridiophyta of the Armenian SSR. Willdenowia, 14: 145–158.

Кудряшова Г. Л. 2003. *Polystichum* Roth, emend. Schott. Конспект флоры Кавказа, 1: 164–166. Санкт-Петербург.

Կազմող՝ Մ. Է. Հովհաննիսյան

Compiler M. E. Oganessian

327. *Pteridium tauricum* V. Krecz. ex Grossh — Արծվապարեր փավրիական — Орляк таврический

$$CRB\ 1\ ab(iii) + 2\ ab(iii)$$

© Բրունելլո Պիերինի
© Brunello Pierini

Կարեգորիա: Արիաիկական վիճակում գտնվող տեսակ է: Հայա-
նի է միայն մեկ պոպուլյացիա: Տարածման է թնակության շրջանների
մակերեսը 10 քառ. կմ-ից պակաս է: Տեսակին սպառնում է ապրան-
ման է թնակության շրջանների կրճատումը՝ աճերավայրերի պայման-
ների փոփոխության պատճառով:

Հայաստանի Կաթիկոս Գրիգոր Կաթողիկոսը հրատարակության մեջ ընդգրկված էր 1 կարգավիճակով՝ ոչնչացման սպառնալիքի ենթակա առևտուր:

CTES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների համադրվածքում ընդգրկված չէ:

Նկարագրություն: Բազմամյա բույս է, հաստ սողացող կոճղարմատով: Վայելքը՝ մինչև 2 մ բարձրության, երկար կոթուններով: Թիթեղը՝ վառ կանաչ, կաշենման, ձվաձև-եռանկյուն, եռանկյի փետրաձև հատված:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է միայն Զանգեզուրի ֆլորիստիկական շրջանում (Ներքին Հանդ գյուղի շրջակայք): AOO 4 բառ. կմ, լուխախետը՝ 1: Հայաստանից բացի աճում է Ղրիմում, Մեծ Կովկասում, Աբեմայան և Հարավարևմտյան Անդրկովկասում, Թուրքիայում:

Կենտրոնական, Էկոլոգիական և Ֆիրոցենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է սառլին լեռնային գոտում, ծ. մ. 700–800 մ բարձրությունների վրա, գետերի ստիերին, լուց տեղերում:

Մահմանափակող գործոններ: Մահմանափակ տարածման և բնակչության շրջաններ, աճելավայրերի կորստա կամ դեգրադացիա՝ մարդածին գործոնների ազդեցության հետևանքով:

Պատկանություն միջոցառումներ: Պատկանվում է «Շիկահող» պետական արգելոցի տարածքում: Ամերածեստ է կազմակերպել հետազոտական աշխատանքներ՝ նոր աճերավայրեր հայտնաբերելու համար, իրականացնել պաշտոնագիտյի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Critically endangered species. Only one sub-population is known. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 10 km². The species faces decline of the extent of occurrence and the area of occupancy caused by changes in habitats conditions.

It was included in the first edition of the Red Data Book of Armenia under Category 1: Endangered species.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Perennial plant, with thick creeping rhizomes. Fronds up to 2 m high; petioles long; blades bright green, coriaceous, ovate-triangular, tripinnate.

Distribution. In Armenia it grows only in Zangezur (surroundings of the village Nerkin Hand) floristic region. AOO is 4 km². The number of locations is 1. Beyond the borders of Armenia it grows in the Crimea, Greater Caucasus, West and South-West Transcaucasia, Talish.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. It grows in lower mountain belt at the altitude of 700–800 meters above sea level, at the riversides, in clearings.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by anthropogenic factor.

Conservation actions. It grows in the territory of "Shikahogh" State Reserve. Necessary: monitoring of the population state, search of new habitats.

Մկզքնադքյութներ\References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի
 հերբարիումի նյութեր

Гроссгейм А. А. 1939. Pteridium. Флора Кавказа 1: 35-36. Бак.

Gabrielyan E., Greuter W. 1984. A revised catalogue of the Pteridiophyta of the Armenian SSR. Willdenowia, 14: 145-158.

Красная книга Армянской ССР, 1989: 36. Ереван.

Кудряшова Г. Л. 2003. *Pteridium* Gled. ex Scop. Конспект флоры Кавказа, 1: 152–153. Санкт-Петербург.

Կազմող՝ Մ. Է. Հովհաննիսյան

Compiler M. E. Oganessian

328. *Ophioglossum vulgatum* L. — ԻՓալեզու սովորական — Ужовник обыкновенный

CR B 1 ab(iii, iv) + 2ab(iii, iv)

© www.korseby.net

Կարեգործի: Կրիտիկական վիճակում գտնվող տեսակ է: Արեալը խիստ մասնատված է: Հայտնի են 2 աճելավայրեր՝ միմյանցից 225 կմ հեռավորության վրա, որոնցից մեկը մեծ սպառնալիքի տակ է, քանի որ գտնվում է կուրորտային գոտում: Տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը 10 քառ. կմ-ից պակաս է: Տեսակին սպառնում է տարածման և բնակության շրջանների կրճատում՝ մարդածին գործոնի հետևանքով:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված էր 1 կարգավիճակով՝ ոչնչացման սպառնալիքի ենթակա տեսակ:

CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում ընդգրկված չէ:

Նկարագրություն: Բազմամյա բույս է, կարճ կոճղարմատով և երկար հորիզոնական արմատներով: Վայի ստերիլ մասը մսալի, ձվաձև, բութ, հիմքում պատյանի ձևով շրջապատող հասկանման ֆերտիլ մասի ոտիկը:

Տարածում: Հայաստանում հայտնի է Ապարանի (Արգական գյուղի շրջակայք) և Զանգեզուրի (Ծավ գյուղի շրջակայք) ֆլորիստիկական շրջաններում: АОО 8 քառ. կմ, լոկալիտետները՝ 2: Հայաստանից դուրս տարածված է Կովկասում, Եվրոպայում, միջերկրածովյան ավազանի երկրներում, Հյուսիսին և Արևմտյան (Թուրքիա, Իրան) Ասիայում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոգենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է ստորին և միջին լեռնային գոտիներում, ծ. մ. 900–1800 մ բարձրությունների վրա, կաղնու, կաղնու–բոխու անտառներում:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճելավայրերի կորուստ կամ դեգրադացիա՝ անտառտնտեսական գործունեության հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պոպուլյացիայի մի մասը պահպանվում է «Շիկահող» պետական արգելոցի տարածքում: Անհրաժեշտ է կազմակերպել հետազոտական աշխատանքներ՝ նոր աճելավայրեր հայտնաբերելու համար, իրականացնել պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Critically endangered species. The area of distribution is severely fragmented. Two localities are known at the distance of 225 km, one of which is under serious threat as it is situated in health-resort zone. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 10 km². The species faces decline of the extent of occurrence and the area of occupancy caused by anthropogenic factor.

It was included in the first edition of the Red Data Book of Armenia under Category 1: Endangered species.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Perennial plant with short rhizome and horizontal roots. Sterile part of the frond fleshy, ovate, obtuse, covering by the vaginiform base the peduncle of the spiciform fertile part of frond.

Distribution. In Armenia it occurs in Aparan (surroundings of the village Arzakan) and Zangezur (surroundings of the village Tsav) floristic regions. АОО is 8 km². The number of locations is 2. Beyond the borders of Armenia it grows in the Caucasus, Europe, countries of the Mediterranean Sea basin, North (Turkey, Iran) and West Asia.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. It grows in lower and middle mountain belts at the altitude of 900–1800 meters above sea level, in oak and oak-hornbeam forests.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by forestry activities.

Conservation actions. Part of the population is situated in the territory of “Shikahogh” State Reserve. Necessary: monitoring of the population state, search of new habitats.

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA.
Гроссгейм А. А. 1939. Ophioglossum. Флора Кавказа 1: 39. Бакы.

Gabrieljan E., Greuter W. 1984. A revised catalogue of the Pteridiophyta of the Armenian SSR. Willdenowia 14: 145–158.

Красная книга Армянской ССР. 1989; 33. Ереван.

Кудряшова Г. Л. 2003. Ophioglossum L. Конспект флоры Кавказа, 1: 172. Санкт-Петербург.

Կազմող՝ Մ. Է. Հովհաննիսյան

Compiler M. E. Oganessian

CR B 1 ab(iii) + 2 ab(iii)

© Josef Hlasek
© www.hlasek.com

Կարեգորիա: Կրիտիկական վիճակում գտնվող տեսակ է: Հայտնի է ընդամենը մեկ պոպուլյացիա, որի տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը 10 քառ. կմ–ից պակաս է: Տեսակին սպառնում է անհետացում, կապված մելիորացիայի և լճերի բուսածածկման պատճառով աճելավայրերի պայմանների փոփոխության հետ:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ 1 կարգավիճակով՝ ոչնչացման անմիջական սպառնալիքի ենթակա:

Ընդգրկված է մաս Բ-ում և կոմպենցիայի Հավելված 2–ում:

CITES–ի կոմպենցիայի հավելվածներում ընդգրկված չէ:

Նկարագրություն: Ջրի մակերեսին լողացող ոչ մեծ պտեր՝ օվալ–էլիպսոսի տերևներով: Տերևները դասավորված են օղակաձև, 3–ական; երկուսը՝ ջրի մակերեսին լողացող, վերինը ծածկված խազանման սպիտակ մազիկներով, մեկը՝ թեղանման բուսածածկով, կախված ջրում: Մորունները՝ 4–8–ական, ստորջրյա տերևների հիմքերի մաս:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է միայն Լոռու ֆլորիստիկական շրջանում, Լոռու սարահարթի լճերում: AOO 8 քառ. կմ է: Լուկալիսե–տը՝ 1: Հայաստանից բացի տեսակը հանդիպում է Նախակովկասում, Անդրկովկասում, Թուրքիայում, Եվրոպայում, Հյուսիսային Աֆրիկայում, Արևմտյան Ասիայում, Միջին Ասիայում, Հնդկաստանում, Չինաստանում, Հնդկաստանում և Հյուսիսային Ամերիկայում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոգենոլոգիական առանձնահատկություններ: Հայաստանում աճում է միջին լեռնային գոտում ծ. մ. 1300–1400 մ բարձրությունների վրա, լճերում:

Մահմանափակող գործոններ: Մահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճելավայրերի կորուստ կամ յեզրադաշտի՝ կապված լճերի բուսածածկման և կլիմայի փոփոխության հետ:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանության միջոցառումներ չեն իրականացվում: Անհրաժեշտ է կազմակերպել որոնողական աշխատանքներ՝ պոպուլյացիայի վիճակը և ծավալը ճշտելու նպատակով, իրականացնել պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ, ստեղծել նոր ԲՀՊՏ Լոռու սարահարթում:

Category. Critically endangered species. Only one sub-population is known. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 10 km². The species is on the verge of extinction caused by amelioration and succession of natural vegetation of the lakes which leads to changes in habitat conditions.

It was included in the first edition of the Red Data Book of Armenia under Category 1: Endangered species.

The species is included in the Annex 2 of the Bern Convention.

It is not included in the Annexes of CITES.

Description. Small floating fern. Fronds oval–elliptic, in verticilles by 3; 2 of them – floating on the water surface, on the upper side covered with setose white hairs; 1 – filiform dissected, pendent in water. Sori by 4–8 at the bases of submersed fronds.

Distribution. In Armenia it occurs only in Lori floristic region, in the relic lakes of the Lori Plateau. AOO is 8 km². The number of locations is 1. Beyond the borders of Armenia it can be met in Ciscaucasia, Transcaucasia, Talish, Europe, North Africa, West Siberia, Asia Minor, Far East, China, India and North America.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. In Armenia it grows in middle mountain belt, at the altitude of 1300–1400 meters above sea level, in the lakes.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by succession of natural vegetation.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: survey on population numbers and range, search of new habitats, monitoring of the state of the population, establishment of new protected area in the territory of the Lori Plateau.

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Тахтаджян А. Л. 1954. Род *Salvinia*. Флора Армении, 1: 70. Ереван.

Красная книга Армянской ССР. 1989: 37. Ереван.

Кудряшова Г. Л. 2003. Род *Salvinia*.

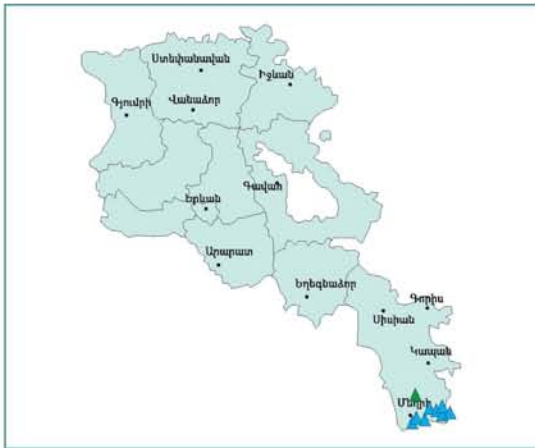
Конспект флоры Кавказа, 1: 172. Санкт–Петербург.

Մագմոդ Գ. Մ. Ֆայվուշ

Compiler G. M. Fayvush

330. *Cheilanthes pteridioides* (Reichard) C. Chr. — Չորապրեր արծվապրերային — Краекучник орляковый

VU* B 1 ab(iii) + 2 ab(iii)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
 © Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Կապեզորիա: Խոցելի տեսակ է: Տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը 500 քառ. կմ-ից պակաս է: Նկատի ունենալով, որ տեսակի հիմնական տարածման շրջանը գտնվում է Հայաստանից դուրս, սպառնալիքի կարգավիճակը իջեցվել է մինչև VU:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ բնոգրկված էր 2 կարգավիճակով՝ հազվագյուտ տեսակ:

Բնոգրկված չէ CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում:

Նկարագրություն: Կոճղարմատավոր բազմամյա բույս է, 10–30 սմ բարձրության: Վաղի թիթեղը՝ կանաչ, կաշենման, վերևից մերկ, տակից պատած նուրբ մազիկներով, երկարավուն-ձվաձև, եռակի փետրածև հատված, վերջին կարգի սեզմենտները՝ երկարավուն, տափակ, կորերը՝ բարակ, փայլուն, գորշավուն կամ սև թաղանթներով ծածկված:

Տարածում: Հայաստանում տարածված է միայն Մեղրու ֆլորիստիկական շրջանում (Ագարակից մինչև Վարդանաձոր և Նյուվադի գյուղերը): EOO 170 քառ. կմ է, AOO՝ 32 քառ. կմ, լոկալիտետները՝ 3: Հայաստանից բացի աճում է Արևելյան Կովկասում, Արևելյան Անդրկովկասում, Արևմտյան և Կենտրոնական Եվրոպայում, միջերկրածովյան ավազանի երկրներում, Արևմտյան (Թուրքիա, Իրան) և Միջին Ասիայում, Աֆղանստանում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոցենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է ստորին և միջին լեռնային գոտիներում, ծ. մ. 500–1800 մ բարձրությունների վրա, ժայռերի ճեղքերին, քարերի մեջ:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճելավայրերի կորուստ կամ դեգրադացիա՝ լեռնահանքային արդյունաբերության ընդլայնման հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանության գործողություններ չեն իրականացվում: Անհրաժեշտ է իրականացնել պոպուլյացիայի փճակի մոնիթորինգ:

Category. Vulnerable species. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 500 km². Taking into consideration the fact that the main area of distribution is beyond the borders of Armenia the category of threat has been downgraded to VU.

It was included in the first edition of the Red Data Book of Armenia under Category 2: Rare species.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Rhizomatous perennial plant 10–30 cm. Frond blade from above glabrous, green, coriaceous, tripinnatisect; segments of the last order flat, oblong; petioles thin, shiny, grayish-brown or black, covered with glumes.

Distribution. In Armenia it occurs only in Meghri floristic region (from Agarak to Vardanadzor and Nyuvadi villages). EOO is 170 km², AOO is 32 km². Number of locations is 3. Beyond the borders of Armenia it grows in the East Caucasus, East Transcaucasia, in the Atlantic and Central Europe, countries of the Mediterranean Sea basin, West (Turkey, Iran) and Central Asia, Afghanistan.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. It grows in lower and middle mountain belts, at the altitude of 500–1800 meters above sea level, between the cracks of the rocks and among stones.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by the expansion of mining industry.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: monitoring of the state of the population.

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
 Гроссгейм А. А. 1939. Cheilanthes. Флора Кавказа, 1: 33. Баку.

Gabrieljan E., Greuter W. 1984. A revised catalogue of the Pteridiophyta of the Armenian SSR. Willdenowia, 14: 145–158.
 Красная книга Армянской ССР. 1989: 34. Ереван.

Кудряшова Г. Л. 2003. Cheilanthes Sw. Конспект флоры Кавказа, 1: 153–154. Санкт-Петербург.

Կազմող՝ Մ. Է. Հովհաննիսյան

Compiler M. E. Oganessian

331. *Thelypteris palustris* Schott — Տելիպտեր ճահճային — Телиптерис болотный

CR B 1 ab(iii) + 2 ab(iii)

© Հասմիկ Տեր-Ոսկանյան
© Hasmik Ter-Voskanyan

Կարեգործիչ: Կրիտիկական վիճակում գտնվող տեսակ է: Հայտնի է այս ռելիկտային տեսակի մեկ պոպուլյացիա: Տարածման բնակության շրջանների մակերեսը 10 քառ. կմ-ից պակաս է: Տեսակին սպառնում է անհետացում՝ բնակության շրջանի սահմանափակության պատճառով:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված էր 1 կարգավիճակով՝ ոչնչացման սպառնալիքի ենթակա տեսակ:

CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում ընդգրկված չէ:

Նկարագրություն: Բազմամյա բույս է՝ երկար սողացող կոճղարմատով: Վայերը՝ մինչև 100 սմ երկարության, բարդ, 2–3 անգամ փետրածև հատված, առաջին կարգի սեզնեմաները սվելի նեղ, գծային-նշտարածև մասերով:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է միայն Գարեղեգի ֆլորիստիկական շրջանում (Մարտիրոս գյուղի շրջակայք): АОО 4 քառ. կմ է, լոկալիտետը՝ 1: Հայաստանից բացի տարածված է Կովկասում, Եվրոպայում, միջերկրածովյան ավազանի երկրներում, Հյուսիսային, Արևմտյան (Թուրքիա, Իրան) և Միջին Ասիայում, Հյուսիսային Ամերիկայում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիլոգենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է վերին լեռնային գոտում, ծ. մ. 1800 մ բարձրության վրա, ճահճացած տեղերում, լճերի ափերին:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճելավայրերի կորուստ կամ դեգրադացիա՝ մարդկին գործոնների ազդեցության և կլիմայի գլոբալ փոփոխության հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանություն չի իրականացվում: Անհրաժեշտ է իրականացնել պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ, ստեղծել նոր ԲՀՊՏ Չմոյի լճի տարածքում:

Category. Critically endangered species. Only one sub-population of this relic species is known. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 10 km². The species faces high risk of extinction caused by the restricted area of distribution.

It was included in the first edition of the Red Data Book of Armenia under Category 1: Endangered species.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Perennial plant with black long creeping rhizome. Fronds up to 100 cm long, not narrowed at base, 2–3 pinnate compound; segments of first order narrower than others, with linear-lanceolate lobes.

Distribution. In Armenia it grows only in Darelegis floristic region (surroundings of the village Martiros). АОО is 4 km². Number of locations is 1. Beyond the borders of Armenia it is distributed in the Caucasus, Europe, Mediterranean Sea countries, North, West (Turkey, Iran) and Central Asia, North America.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. It grows in upper mountain belt, at the altitude of 1800 meters above sea level, in wetlands, along lakesides.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by anthropogenic factor and global climate change.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: monitoring of the state of the population, establishment of new specially protected nature area in the Lake Chmoj.

Մկրբնադրյուններ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Gabrieljan E., Greuter W., 1984. A revised catalogue of the Pteridiophyta of the Armenian SSR. Willdenowia, 14: 145–158.

Красная книга Армянской ССР. 1989: 36. Ереван
Кудряшова Г. Л. 2003. Thelypteris. Конспект флоры Кавказа, 1: 156–157. Санкт–Петербург.

Կազմող՝ Մ. Է. Ոսկանյան

Compiler M. E. Oganessian